

KRIISISUUNNITELMA

***Pedersören kunnan koulut, esikoulut
ja päivähoitoyksiköt***

SISÄLLYS

1. Johdanto ja tavoitteet.....	3
2. Työnjako kriisitilanteissa	4
2.1 Pietarsaaren sosiaali- ja terveysviraston kriisiryhmä.....	4
3. Mahdollisia kriisitilanteita.....	4
4. Yhteenveto käytännön toimenpiteistä.....	5
4.1. Tiedonkulku yksikössä.....	5
4.2. Pohdittavaa suunniteltaessa yksikön tiedonkulkua.....	5
4.3. Muistilista.....	5
5. Kriisit ja niiden kehittyminen.....	6
5.1. Shokkivaihe.....	6
5.2. Reaktiovaihe	6
5.3. Käsitelyvaihe.....	6
5.4. Uudelleen suuntautumisen vaihe	6
5.5. Surureaktiot.....	7
6. Kuolemantapaus lapsi / oppilas.....	7
6.1. Lapsi / Oppilas kuolee äkillisesti tai loukkaantuu vakavasti (yksikön ulkopuolella).....	7
6.2. Lapsi / Oppilas (tai joku henkilökunnasta) kuolee äkillisesti tai loukkaantuu vakavasti päivän aikana.....	9
6.3. Lapsen / Oppilaan itsemurha.....	10
7. Lapsi / Oppilas, joka menettää lähiomaisen.....	12
8. Kun lapsi / oppilas sairastuu vakavasti.....	13
9. Vakavat yksikössä tai yksikön ulkopuolella tapahtuneet onnettomuudet, joissa lapset / oppilaat / henkilökunta on ollut osallisena.....	14
10. Henkilökuntaan kuuluvan kuolema.....	15
10.1. Henkilökuntaan kuuluva kuolee äkillisesti tai vammautuu (koulun ulkopuolella).....	15
10.2. Henkilökuntaan kuuluva tekee itsemurhan.....	16
11. Suomessa ja maailmalla tapahtuvat yleiset kriisit.....	17
12. Ryhmässä / luokassa keskustelu (debriefing)	19
12.1. Aloitus	19
12.2. Tosiasiat.....	19
12.3. Ajatuksia - reaktioita.....	20
12.4. Neuvonta	20
12.5. Lopetus.....	20
13. Rituaalien käyttö	21
14. Ajateltavaa kriiseistä.....	21
Ehdotus kirjallisuudeksi.....	22
Liite 1: Yhteystiedot	
Liite 2: Malli kirjeestä, joka sisältää tiedon siitä, että jotain traagista on tapahtunut koulussa ja esimerkki siitä, miten voi muotoilla kirjeen oppilaille, joita on kohdannut traaginen tapahtuma	

1. Johdanto ja tavoitteet

Jokainen joutuu kohtaamaan kriisejä erilaisissa elämänvaiheissa ja jokainen koulu kokee joskus kriisin.

Tässä kriisisuunnitelmassa käsitellään ulkoisten tapahtumien aiheuttamia kriisejä, esim. joku lapsi/oppilas tai joku henkilökuntaan kuuluva kuolee tai on mukana onnettomuudessa.

Tässä kriisisuunnitelmassa kuvailaan kuinka meidän Pedersören kunnan kouluissa, esikouluissa ja päivähoidon yksiköissä työskentelevien tulee toimia mahdollisesti esille tulevilla kriisitilanteilla. Suunnitelman tarkoituksena on ohjata yksiköiden henkilökuntaa toimimaan oikein onnettomuuden tai kuolemantapauksen sattuessa. Tämän kriisisuunnitelman tavoitteena on siten pitää yllä valmiutta kohdata tilanteita, jotka saavat aikaiseksi kriisin.

Kriisitilanne on tilanne, joka voi kohdata toimintayksikön lapsia, oppilaita tai henkilökuntaa ja se voi tapahtua yksikön sisällä tai sen ulkopuolella. Kaiken suunnittelun ensimmäisenä askeleena on tunnustaa se tosiasia, että tämäntyyppisiä asioita voi tapahtua myös meidän omassa toimintayksikössämme. Toiseksi on ymmärrettävä, että tällaiset tapahtumat voivat koskettaa voimakkaasti lasten/oppilaiden ja henkilökunnan tunnepuoleen ja siten vaikeuttaa työskentelyä. Kolmanneksi on syytä laatia kriisisuunnitelma. Valmiiksi kirjoitettu suunnitelma, jossa kerrotaan konkreettisesti miten tulee toimia, on välttämätön tuki kriisityössä, koska akuutti kriisi altistaa voimakkaalle stressille. Mahdollisimman hyvin tehdyllä mentaalilla ja käytännön valmentautumisella on kriisitilanteissa ratkaiseva merkitys sekä oppilaille että henkilökunnalle ja siksi on tärkeää, että valmiiksi tehty suunnitelma on jo olemassa. Kriisisuunnitelmassa selvitetään tehtävienjako kriisitilanteissa.

On erittäin tärkeää, ettei tee yksin päätöksiä, vaan keskustele yhden tai useamman henkilön kanssa ennen työn aloittamista. Työyksikössä kaikkien tulee tuntee kriisisuunnitelma, mitä se sisältää ja missä se on saatavilla.

Kriisisuunnitelmaa täydentää yksikön pelastussuunnitelma, jossa esim. selvitetään kuinka tulee toimia tulipalossa ja hätätilanteissa. Kriisisuunnitelmassa kerrotaan kuinka erilaisissa jäljempänä yksityiskohtaisemmin kuvattavissa kriisitilanteissa tulee toimia.

2. Työnjako kriisitilanteissa

Kriisitilanteissa paikalla oleva henkilökunta/opettaja vastaa siitä, että ryhdytään välttämättömiin toimenpiteisiin (annetaan ensiapua, kutsutaan ambulanssi, ilmoitetaan rehtorille/johtajalle). Viime kädessä vastuu on johtajan/rehtorin.

Henkilökunta kokoontuu kriisitilanteissa arvioimaan ja sopimaan sopivista toimenpiteistä itse akuutissa tilanteessa ja miten tilanteen seuranta järjestetään.

Uuden henkilökunnan tai uusien opettajien tulee tutustua kriisisuunnitelmaan aloittaessaan työsuhteensa. Kriisisuunnitelmaa säilytetään turvallisuuskansiossa opettajainhuoneessa/henkilökunnan huoneessa. Kriisisuunnitelmaa päivitetään tarvittaessa.

Joskus on vaikea erottaa raja kriisin ja tavallista vaikeampien arkipäivän tapahtumien välillä. Jos kysymyksessä ei ole varsinainen kriisitilanne, on oppilashuoltoryhmä/lapsitiimi oikea asiaa käsittelevä työryhmä.

2.1 Pietarsaaren sosiaali- ja terveystieteiden kriisiryhmä

Vakavissa kriisitilanteissa voidaan apua joutua pyytämään ulkopuoliselta taholta. Silloin Pietarsaaren sosiaali- ja terveystieteiden kriisiryhmään voidaan ottaa yhteyttä ja riippuen kriisistä voidaan myös muihin sopiviin avustusorganisaatioihin ottaa yhteyttä. Psykologi Anne Lillsund on ryhmän koordinaattori, puh. 7861 111.

3. Mahdollisia kriisitilanteita

Mahdollisia tapahtumia, jotka voivat laukaista kriisin jossain yksikössä ovat esim. lapsen/oppilaan kuolema onnettomuuden, vaikean sairauden tai itsemurhan seurauksena. Myös lapsen/oppilaan sisaren tai vanhemman, jonkun henkilökuntaan kuuluvan tai opettajan kuolema voi laukaista kriisin. Muita tapahtumia, jotka voivat aiheuttaa kriisin ovat retken tai koulumatkan yhteydessä tapahtuva kuolema, luonnonkatastrofi tai suuronnettomuus koulun lähistöllä tai yksikköä kohtaava tulipalo, räjähdys tai ilkeivallanteko. Muita vakavia tapahtumia, jotka voivat laukaista kriisin joko yksilössä tai koko yhteisössä ovat pahoinpitelyt, räjähdys, pommiuhkat tai tapahtumat, joissa lapsi, lapsen perhe tai yksikön henkilökunta ovat vaarassa vahingoittua.

Se, mihin toimenpiteisiin ryhdytään, riippuu yksittäisestä tapauksesta, koska tapaus voi koskettaa yksikköä suoraan tai välillisesti.

4. Yhteenveto käytännön toimenpiteistä

Kriisin kohdatessa on tärkeää saada oikea käsitys tehtävien jaosta siitä mitä pitää tehdä. Seuraavat kohdat voivat toimia tien viitoittajana yksikön seurattessa kriisitapahtumaa. Edempänä kriisisuunnitelmassa käsitellään erilaisia hahmotelmia tarkemmin, mutta riippumatta tapauksesta, on toimintasuunnitelman runko aina sama.

4.1 Tiedonkulku yksikössä

- Onnettomuuden, sairaustapauksen tai kuolemantapauksen sattuessa yksikössä on läsnä oleva opettaja/lastentarhanopettaja/henkilökunta velvollinen antamaan ensiapua, kutsumaan ambulanssin ja mahdollisesti poliisin sekä ilmoittamaan asiasta johtajalle/rehtorille.
- Johtaja/rehtori kutsuu koolle henkilökunnan, joka yhdessä päättää jatkotoimenpiteistä.
- Johtaja/rehtori (tai muu valittu henkilö) vastaa yhteydenpidosta onnettomuuden kohteena olevan omaisiin sekä joukkotiedotusvälineisiin, suurissa onnettomuuksissa/katastrofeissa hoitaa opetusjohtaja tai päivähoiton johtaja yhteydenpidon joukkotiedotusvälineisiin.

4.2 Pohdittavaa suunniteltaessa yksikön tiedonkulkua

- Mitä on tapahtunut, keitä kaikkia tapahtuma koskee?
- Mitä kaikkia huoltajat/omaiset ovat antaneet luvan kertoa? Vai onko onnettomuuden kohdannut perhe ilmaissut tahtonsa niin, ettei tapahtuneesta puhuttaisi?
- Missä ryhmissä/luokissa tulisi tehdä kriisityötä? Kuinka asiasta ilmoitetaan muille ryhmille/luokille?
- Milloin ilmoitetaan lapsille/oppilaille?
- Onko henkilökunnassa/opettajissa joku, joka ei kykene välittämään tätä tietoa ryhmälleen? Tarvitaanko jonkun muun henkilökuntaan kuuluvan apua?
- Surupöytä, hiljainen minuutti?
- Kuka järjestää muistohetken?
- Pitääkö koteihin lähettää kirje? Minkä ryhmien/luokkien vanhemmille?

4.3 Muistilista

Jotta voitaisiin tehdä hyvää kriisityötä, on niin nopeasti kuin mahdollista kerättävä luotettavaa tietoa sekä tehdä selkeä tehtävien jako.

Seuraavat kohdat ovat tärkeitä:

1. Ketä/keitä tapahtuma koskettaa?
2. Mitä on tapahtunut?
3. Miten kaikki tapahtui?
4. Mitä tietoa tapahtuneesta annetaan /on annettu?
5. Yhteys uhrin omaisiin – kenelle?
6. Kuka järjestää muistohetken?
7. Niiden oppilaiden seuranta, joita tapaus erityisesti koskettaa?
8. Kirje vanhemmille/vanhempainkokoukselle?
9. Puhelinkontaktit?
10. Kotikäynnit? Kuka tekee mahdolliset kotikäynnit?

5. Kriisit ja niiden kehittyminen

Kriiseihin reagointi tapahtuu useimmiten vaiheittain. Kriisin eri vaiheet ovat shokkivaihe, reaktiovaihe, käsittelyvaihe ja uudelleen suuntautumisen vaihe. Alla on lyhyt kuvaus vaiheista, mahdollisista reaktioista ja oireista.

5.1 Shokkivaihe

Tämä vaihe kestää lyhyestä silmänräpäytyksestä muutamaan vuorokauteen. Shokissa oleva ihminen ei kykene ottamaan vastaan informaatiota ja hyviä neuvoja ja henkilöä ei tulisi jättää yksin. Shokkivaiheen aikana ihminen kokee epätodellisuuden tunnetta ja eikä oikein kykene ymmärtämään mitä on tapahtunut. Reaktiot vaihtelevat ja jotkut itkevät ja kirkuvat, toiset taas tulevat vaitonaisiksi ja lamaantuvat. Pitää kuitenkin olla tarkkana, sillä ihmiset, jotka näyttävät käyttäytyvän kuin mitään ei olisi tapahtunut voivat itse asiassa kokea tapahtuneen kaikista raskaimmin. Shokkivaiheen aikana voi esiintyä erilaisia oireita, esim. sydämentykytystä, vapinaa, lamaantumista, apatiaa ja pahoinvointia.

5.2 Reaktiovaihe

Reaktiovaihe kestää usein kuukauden tai muutamia kuukausia. Tapahtuneen kokenut alkaa käsittää tapahtuneen ja tuska purkautuu kaikella voimallaan. Ihminen alkaa ymmärtää tapahtuneen seurauksineen ja epätoivo voi olla totaalinen. Ihminen yrittää etsiä selitystä ja tarkoitusta tapahtuneelle ja kysyy itseltään yhä uudelleen ”miksi?”. Joku voi alkaa pohtimaan olemassaolon kysymyksiä. Toisten syyttäminen ja katkeruus ovat tavallista ja usein se suuntautuu täysin järjettömästi ja vielä vääriin kohteisiin. Tavallisia ovat myös pelot ja ahdistavat ajatukset tyyliin ”se olisin voinut olla minä”. Reaktiovaiheen aikana monet tuntevat ahdistusta samoin voi esiintyä surua, masentuneisuutta, onnettomuuden tunnetta, itsesyytöksiä ja keskittymiskyvyttömyyttä. Fyysisinä oireita voivat olla esim. väsymys, heikkous, univaikeudet, huonovointisuus, vatsaongelmat ja päänsärky.

5.3 Käsittelyvaihe

Tämä vaihe kestää tapahtuman jälkeen kuukaudesta muutamiin kuukausiin tai aina vuoteen asti.

Käsittelyvaiheessa kriisin akuutti vaihe on ohi ja tapahtuneen kieltäminen alkaa vähentyä. Ihminen alkaa suuntautua ulospäin ja entiset aktiviteetit tulevat taas kuvaan ja mahdollinen syyllisyys tai vastuu tulee helpommaksi kantaa. Käsittelyvaihe vaatii vielä aktiivista työtä. Kriisin kokenutta ihmistä voivat vaivata muisti- tai keskittymishäiriöt ja levottomuus. Fyysiset oireet vähenevät.

5.4 Uudelleen suuntautumisen vaihe

Uudelleen suuntautumisen vaiheessa on edetty jo pitkälle kriisin kehityksessä ja aletaan katsoa toiveikkaasti tulevaisuuteen. Voidaan sanoa, että kriisistä on tullut valmiiksi yksi luku elämän kirjaan, mutta mennyt muistuttaa joskus itsestään sielussa olevien arpien kautta. Uudelleen suuntautumisen vaiheessa ei ole loppua, vaan se kestää oikeastaan loppuelämän ja sen avulla vahvistetaan itsetuntoa ja katsotaan elämää uusin silmin. Mikäli henkilö käy läpi ja työstää kriisin kaikki vaiheet, voi kriisi tuoda mukanaan uuden positiivisen elämänasenteen. Elettyään läpi vaikeat elämänvaiheet, voi ihmisen suhtautuminen omaan persoonaansa ja elämäänsä muuttua paremmaksi. On kuitenkin olemassa riski, että yksilö jää kiinni surutyöhön ja jatkaa elämistään haavan kanssa, joka

ei koskaan parane. Yleensä lapset ja nuoriso selviävät kääntämällä kokemuksensa joksikin positiiviseksi elämässään. Osa voi kuitenkin masentua ja alkaa elämään tuhoisaa elämää haihduttaakseen siten ahdistuksen ja muistot. Eri reagoituvaiheet ovat selvimmin nähtävissä suuremmissa kriisitilanteissa, mutta tietenkin eri henkilöiden välisissä kriisireaktioissa vallitsee suuria yksilöllisiä eroavaisuuksia. Pienemmissä shokkitilanteissa voi shokkivaihe, reagoituvaihe ja osittain käsittelyvaihe lähes yhdistyä toisiinsa ja muodostaa vain yhden vaiheen, joka voi mennä ohi muutamassa vuorokaudessa.

5.5 Surureaktiot

Suru, joka aiheutuu esim. vanhemman tai läheisen ystävän kuolemasta, voi kestää monta vuotta. Surun tavallisimmat reaktiot ovat ahdistus, unihäiriöt, tuntee olonsa onnettomaksi, katkeruus, syyllisyydentunnot, somaattiset reaktiot (esim. vatsakipu, motorinen rauhattomuus) ja alinomaa esiin tulevat tapahtuman muistot. Useimmat näistä tunteista ja reaktioista ovat oikeutettuja, mikäli ne eivät kestä liian kauan. Surutyö vie aikaa, sen täytyy saada kestää ja surija itse määrittelee surun suuruuden.

6. Kuolemantapaus, lapsi/oppilas

Lapset ja nuoret reagoivat juuri samoin kuten aikuiset eli eri tavoin saatuaan viestin jonkun kuolemasta. Reaktio on riippuvainen siitä miten läheinen suhde kuolleeseen henkilöllä on ollut. Ihminen on aina valmistautumaton kun äkillinen kuolemantapaus sattuu ja silloin tuntuu kuin osa turvallisuudesta olisi hävinnyt jonnekin.

Kuitenkin on tärkeää, että saatavilla on aikuisia kun lapsilla/oppilailla on tarve puhua tapahtuneesta. Alla esitellään valmiussuunnitelmia erilaisten tapausten varalle.

Syvällisimmin esitellään menettelytapa sellaista tapausta varten kun lapsi/oppilas kuolee äkillisesti. Menettelytapaa voidaan soveltaa myös muihin tapauksiin.

6.1 Lapsi / oppilas kuolee äkillisesti tai loukkaantuu vakavasti (yksikön ulkopuolella)

Tapahtuma:

Odottamaton kuolema tai vakava sairauden tai onnettomuuden aiheuttama tapahtuma. Tieto tulee shokkina koulutovereille, henkilökunnalle ja opettajalle.

Toimenpiteet:

Se, joka ensimmäisenä saa tiedon tapahtumasta ottaa välittömästi yhteyttä johtajaan / rehtoriin, joka puolestaan informoi henkilökuntaa. Kun kysymyksessä on toisen käden tietoja, tulee tietojen todenperäisyys tarkistaa!

Tarkistakaa onko oppilaalla sisaruksia samassa koulussa tai toisessa koulussa ja siinä tapauksessa tulee ottaa yhteyttä myös toisen koulun rehtoriin.

Yhteys omaisiin:

Henkilökunnan kesken päätetään kuka ottaa yhteyttä kotiin (johtaja/rehtori, luokanvalvoja / lastentarhanopettaja tai kuraattori).

Kaiken yksikössä lapsille/oppilaille ja henkilökunnalle annettavan tiedon tulee kunnioittaa perheen tahtoa.

Henkilökunnalle ja opettajille tiedottaminen:

Henkilökunta kutsutaan koolle ja heille tiedotetaan asiasta. Sovitaan siitä mitä informaatiota asiasta annetaan eri ryhmille / luokille.

Asianosaisille luokille tiedottaminen:

Asianosaista ryhmää / luokkaa informoidaan lastentarhanopettajan / luokanopettajan toimesta (mielellään ei yksin, vaan parityönä esim. kuraattorin kanssa) tai jonkun muun aikuisen kanssa, joka tuntee oppilaat hyvin. Keskusteltaessa luokan kanssa on erityisen tärkeää miettiä seuraavia asioita:

- puhu avoimesti ja konkreettisesti siitä mitä on tapahtunut ja niin, että lapset ymmärtävät
- anna lasten / oppilaiden puhua omista ajatuksistaan ja tunteistaan

Lisäneuvoja siitä kuinka keskustella ryhmän kanssa saa kappaleessa 12. On tärkeää muistaa, että kaikki saavat saman informaation ja siksi tulee valita ajankohta jolloin mahdollisimman monta lasta / oppilasta on paikalla.

Myöhemmin paikalle tulijoiden tulee myös saada mahdollisuus samaan informaatioon kuin mitä muille on aiemmin kerrottu.

Tieto siitä, että kaveri on menehtynyt herättää vahvoja tunteita. Oppilaille voidaan tarjota mahdollisuus jäädä keskustelemaan koulupäivän jälkeen yhdessä jonkun opettajan tai kriisiryhmän jäsenen kanssa.

On toivottavaa, että joku vanhempi on kotona kun oppilas tulee kotiin, koska kuolinviesti herättää vahvoja tunteita. Tietoa kaverin kuolemasta ei tule antaa koulupäivän päätteeksi! Päivähoitolapsien vanhempia informoidaan tapahtuneesta heidän noutaessaan lapsiaan hoidosta.

Muille ryhmille / luokille tiedottaminen:

Tapahtuneesta tiedottamisen yksikön muille ryhmille / luokille hoitaa luokanvalvoja / lastentarhanopettaja.

Liputus:

Kun kaikille on tiedotettu tapahtuneesta, nostaa vahtimestari lipun puolitankoon. Voidaan sytyttää myös kynttilä menehtyneen pulpetille tai muuhun sopivaan paikkaan.

Yhteys joukkoviestimiin:

Mikäli kuolemantapaus herättää mielenkiintoa joukkoviestimissä, pitää johtaja / rehtori tai joku muu valittu henkilö (päivähoidon johtaja, opetusjohtaja) yhteyttä lehdistöön. Olkaa tarkkoja siitä ettei joukkoviestimet saa tilaisuutta päästä oppilaiden kanssa kontaktiin koulussa / lasten kanssa hoitoyksikössä. Joukkoviestimillä tulee aina olla johtajan / rehtorin lupa haastatellessaan / keskustellessaan oppilaiden kanssa.

Vanhemmille tiedottaminen:

Johtaja / rehtori vastaa siitä, että tapahtuman kohteena olevan ryhmän kaikkia vanhempia / huoltajia informoidaan asiasta (katso liite 3 malliehdotus kirjeestä). Suunnitelkaa myös tarvittaessa vanhempainkokous joksikin lähipäivistä.

Muistohetki:

Muutama päivä kuolemantapauksen jälkeen järjestetään muistohetki, johon voivat osallistua lapset / oppilaat ja henkilökunta niin halutessaan. Seurakunnan pappiin otetaan yhteyttä tarvittaessa. Muistakaa sopia omaisten kanssa muistohetken sisällöstä. Muistohetki voi esim. sisältää johtajan / rehtorin ja papin lausumat muistosanat, muutama sana luokanvalvojalta / lastentarhanopettajalta tai tovereilta, lausuntaa, laulua ja musiikkia.

Hautaus:

Johtaja / rehtori kysyy omaisilta millä tavoin he toivovat lapsen / oppilaan kavereiden osallistuvan hautajaisiin. Jos omaiset asettuvat myönteiselle kannalle lasten / oppilaiden osallistumisesta hautajaisiin, informoidaan lapsia / oppilaita asiasta. Johtaja / rehtori kirjoittaa, mielellään yhteistyössä omaisten kanssa, kirjallisen kutsun hautajaisiin. Jos lapset / oppilaat osallistuvat hautajaisiin, tulisi ryhmässä keskustella tarkasti siitä mitä hautajaisissa tulee tapahtumaan.

Johtaja / rehtori päättää hautajaiskukista. Hautajaispäivänä vahtimestari nostaa toimintayksikön lipun puolitankoon.

Seuranta:

Luokanvalvoja / henkilökunta seuraa lasten / oppilaiden vointia havainnoimalla ja keskusteluin. Olkaa tarkkoja surureaktioiden havainnoinnissa.

Oppilashuoltohenkilökunnan jäsenet ovat tärkeitä seurantatyössä. Seurantakokouksia voidaan järjestää koko kyseessä olevan ryhmän / luokan kanssa jonkin aikaa kuolemantapauksen jälkeen tai sitten yksittäiset lapset / oppilaat voivat keskustella tapahtuneesta ja siitä johtuvista tunteistaan esim. kuraattorin tai erityislastentarhanopettajan kanssa.

Loman aikana tapahtunut kuolemantapaus tai suurempi kriisi:

Jos esim. lapsi / oppilas menehtyy loman aikana, tulee tiedon saaneen henkilökuntaan kuuluvan henkilön varmistua siitä, että johtaja / rehtori ottaa yhteyttä kotiin. Tulee myös harkita ryhmän koollekutsumista ennen lukukauden alkua, jolloin kerrottaisiin ryhmäläisille tapahtuneesta. Pyrkikää myös tiedottamaan asiasta kaikille henkilökuntaan kuuluville ennen lomaltapaluuta.

6.2 Lapsi / oppilas (tai joku henkilökunnasta) menehtyy äkillisesti tai loukkaantuu vakavasti päivän aikana**Tapahtuma:**

Kuolemantapaus tai vakava onnettomuus tapahtuu meneillään olevan toiminnan aikana.

Toimenpiteet:

Jos lapsi / oppilas loukkaantuu vakavasti tai saa sairaskohtauksen, on ensimmäiseksi annettava ensiapua ja kutsuttava ambulanssi (puh. 112). Jokaisella yksikön henkilökuntaan kuuluvalla on velvollisuus ryhtyä näihin toimenpiteisiin.

Sen jälkeen tulee asiasta tiedottaa johtajalle / rehtorille, joka puolestaan ilmoittaa poliisille.

Yhteys omaisiin:

Poliisilla on vastuu ilmoittaa yksikössä tapahtuneesta kuolemantapauksesta omaisille, ilmoitus voidaan myös tehdä yhdessä yksikön henkilökunnan kanssa.

Menettelytavat kriisityön eteenpäin viemisessä noudattelevat muutoin samaa järjestystä, jota käytetään kun lapsi / oppilas kuolee toimintayksikön ulkopuolella. Sen jälkeen kun omaisiin on otettu yhteyttä, tiedotetaan asiasta kavereille ja muille ryhmille / luokalle ja lippu nostetaan puolitankoon, ilmoitetaan vanhemmille ja pidetään muistohetki.

6.3 Lapsen / oppilaan itsemurha

Tapahtuma:

Lapsi / oppilas tekee itsemurhan.

Toimenpiteet:

Menettelytapa on vastaava kuin mitä käytetään lapsen / oppilaan kuollessa äkillisesti sairauteen tai onnettomuuden seurauksena. Näin ollen tiedon saanut henkilö ottaa välittömästi yhteyttä johtajaan / rehtoriin, joka puolestaan ottaa yhteyttä omaisiin ja mahdollisesti kriisiryhmään.

Yhteys omaisiin:

Johtaja / rehtori ottaa yhteyttä omaisiin ja hankkii heiltä luvan kertoa kuolinsyystä lapsen lastentarhanopettajalle /oppilaan luokanvalvojalle ja kavereille. Itsemurha herättää voimakkaita olemassaolon kysymyksiä elämästä ja kuolemasta, elämän tarkoituksesta, syyllisyydestä ja häpeästä. On tärkeää ajatella perin pohjin miten tieto kuolinsyystä esitetään kavereille. Pappi voi tässä yhteydessä olla tärkeä henkilö mukaan otettavaksi ryhmään.

HUOM! Jos omaiset eivät anna lupaa tiedottaa kuolinsyystä kavereille ja henkilökunnalle, tulee heidän tahtoaan luonnollisesti kunnioittaa.

Luokanvalvoja / lastentarhanopettaja kutsuu tässä tapauksessa kokoon ryhmänsä / luokkansa ja kertoo, että yksi heidän toveristaan on kuollut.

Luokanvalvoja / lastentarhanopettaja kertoo sitten luokalle, että kaverin vanhemmat eivät halua, että asiasta puhutaan paljoa yksikössä, mutta on tärkeää että kaverit saavat mahdollisuuden kertoa miten muistavat ystävänsä.

Tässä tilaisuudessa on sopivaa pitää pieni muistohetki. Muistohetki voi koostua esim. luokanvalvojan / lastentarhanopettajan muistosanoista, runoista, kynttilän sytyttämisestä ja soittamalla rauhallista musiikkia.

Opettajille ja henkilökunnalle tiedottaminen:

Johtaja / rehtori kutsuu koolle henkilökunnan ja opettajat ja informoi tapahtuneesta.

Sopikaa yhdessä siitä, mitä tietoa annetaan ryhmissä, huomioiden omaisten toivomuksen.

Asianosaiselle ryhmälle / luokalle tiedottaminen:

Asianosaiselle ryhmälle / luokalle kertoo asiasta lastentarhanopettaja / luokanvalvoja (ei mielellään yksin, vaan parityönä esim. kuraattorin kanssa) tai jonkun muun oppilaat hyvin tuntevan aikuisen kanssa. Keskustelussa on erityisen tärkeää ajatella seuraavia asioita:

- puhu avoimesti ja konkreettisesti siitä mitä on tapahtunut ja niin, että lapset ymmärtävät

- anna lasten / oppilaiden puhua omista ajatuksistaan ja tunteistaan

Lisäneuvoja siitä kuinka keskustella ryhmän kanssa saa kappaleessa 12. On tärkeää muistaa, että kaikki saavat saman informaation.

Myöhemmin paikalle tulijoiden tulee myös saada mahdollisuus samaan informaatioon kuin mitä muille on aiemmin kerrottu.

Tiedottaminen muille ryhmille/luokille:

Muille ryhmille / luokille kerrotaan tapahtuneesta lastentarhanopettajan / luokanopettajan toimesta, kuitenkin kunnioittaen omaisten tahtoa.

Liputus:

Kun asiasta on tiedotettu kaikille, voidaan myös sytyttää kynttilä menehtyneen pulpetille tai muuhun sopivaan paikkaan.

Yhteys joukkoviestimiin:

Mikäli kuolemantapaus herättää mielenkiintoa joukkoviestimissä, pitää johtaja / rehtori tai joku muu valittu henkilö (päivähoidon johtaja, opetusjohtaja) yhteyttä lehdistöön. Olkaa tarkkoja siitä, että aina suojelette lapsia / oppilaita niin, etteivät joukkoviestimet saa tilaisuutta päästä oppilaiden kanssa kontaktiin. Joukkoviestimillä tulee aina olla johtajan / rehtorin lupa haastattellessaan / keskustellessaan oppilaiden kanssa.

Vanhemmille tiedottaminen:

Johtaja / rehtori vastaa siitä, että tapahtuman kohteena olevan ryhmän kaikkia vanhempia / huoltajia informoidaan asiasta (katso liite 3 malliehdotus kirjeestä). Suunnitelkaa myös tarvittaessa vanhempainkokous joksikin lähipäivistä.

Muistohetki:

Muutama päivä kuolemantapauksen jälkeen järjestetään muistohetki, johon voivat osallistua lapset / oppilaat ja henkilökunta niin halutessaan. Seurakunnan pappiin otetaan yhteyttä tarvittaessa. Muistakaa sopia omaisten kanssa muistohetken sisällöstä. Muistohetki voi esim. sisältää johtajan / rehtorin ja papin lausumat muistosanat, muutama sana luokanvalvojalta / lastentarhanopettajalta tai tovereilta, lausuntaa, laulua ja musiikkia.

Hautaus:

Johtaja / rehtori kysyy omaisilta millä tavoin he toivovat lapsen / oppilaan kavereiden osallistuvan hautajaisiin. Jos omaiset asettuvat myönteiselle kannalle lasten / oppilaiden osallistumisesta hautajaisiin, informoidaan lapsia / oppilaita asiasta. Johtaja / rehtori kirjoittaa, mielellään yhteistyössä omaisten kanssa, kirjallisen kutsun hautajaisiin. Jos lapset / oppilaat osallistuvat hautajaisiin, tulisi ryhmässä keskustella tarkasti siitä mitä hautajaisissa tulee tapahtumaan.

Johtaja / rehtori päättää hautajaiskukista. Hautajaispäivänä vahtimestari nostaa toimintayksikön lipun puolitankoon.

Vaikka omaiset toivovat, että kuolemantapauksesta puhutaan mahdollisimman vähän, on tärkeää, että kaverit saavat puhua tapahtuneesta ja muistaa kaveriaan. Vaihtoehtoja sille, miten tiedotetaan muille ryhmille / luokille, miten liputetaan ja pidetään muistohetki, voidaan kuitenkin etsiä.

7. Lapsi/oppilas, joka menettää lähiomaisen

Lähiomaisen menettäminen on aina liikuttava kokemus. tämän tyyppinen kriisi koskee yksittäistä lasta / yksittäistä oppilasta eikä koko yksikköä samassa määrin kuin yllä kuvatut tapahtumat. Henkilökunta kutsutaan koolle tarvittaessa. Jos kuolemantapaus sattuu päivän kuluessa, tulee jonkun perheenjäsenen, mielellään vanhempien, saapua yksikköön ja henkilökohtaisesti kertoa tapahtunut asia lapselle / oppilaalle.

Yhteys perheeseen:

Siinä yhteydessä, kun yksikkö saa tiedon kuolemantapauksesta, kysyy johtaja/rehtori lapselta/oppilaalta ja hänen perheeltään mitä tietoa annetaan kavereille ja kuinka ne tulee siinä tapauksessa tuoda julki.

Lapsen / oppilaan kavereille tiedottaminen:

Osa lapsista / oppilaista haluavat itse olla läsnä kun ryhmää / luokkaa informoidaan asiasta, kun taas toiset eivät halua olla mukana. On myös niitä, jotka eivät haluaisi puhuttavan koko kuolemantapauksesta ollenkaan, jota mielipidettä tulee myös kunnioittaa. Lastentarhanopettaja / luokanvalvoja tai joku muu, joka tuntee lapset / oppilaat hyvin, kertoo asianosaiselle ryhmälle /luokalle kuolemantapauksesta. Kavereille on helpompaa suhtautua asiaan, jos he tietävät miten heidän sureva kaverinsa haluaa tapahtuneeseen suhtauduttavan.

Ohjatkaa luokkakavereita ottamaan huomioon, että lapsi / oppilas voi olla tavallista herkempi ja että he siksi osoittaisivat tavallista enemmän hienotunteisuutta tätä kohtaan.

Kun omainen kuolee onnettomuuden tai itsemurhan seurauksena, tulee ajatella erityisen tarkasti mitä asiasta sanotaan ja kuinka sitä käsitellään niin, että perhettä samalla kunnioitetaan mahdollisimman paljon. Lapsi / oppilas, joka menettää lähiomaisen, voi useimmiten parhaiten silloin kun palaa takaisin toimintaan mahdollisimman pian. Ylimenovaihetta helpotetaan pitämällä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa yhteyttä henkilökunnan ja kodin välillä. Se, että henkilökunta ottaa aloitteen yhteydenpitämisessä, on osoitus välittämisestä ja halusta auttaa parhaalla mahdollisella tavalla.

Seuranta:

Lastentarhanopettaja / luokanvalvoja seuraa lasta / oppilasta havainnoimalla ja käymällä keskusteluja muun henkilökunnan kanssa. Olkaa tarkkoja havainnoidessanne surureaktioita. Oppilashuoltohenkilökunnan jäsenet ovat tärkeitä henkilöitä seurantatyössä.

8. Kun lapsi / oppilas sairastuu vakavasti

Tapahtuma:

Lapsi / oppilas sairastuu niin vakavasti, että sen pelätään johtavan kuolemaan.

Yhteys perheeseen:

Kun yksikölle on tiedotettu tai se on saanut tietoonsa, että lapsi / oppilas on sairastunut vakavasti, ottaa lastentarhanopettaja / luokanvalvoja yhteyttä perheeseen. Seuraavat tehtävät kuuluvat lastentarhanopettajan / luokanvalvojan vastuulle:

- Luoda hyvä yhteys perheeseen ja painottaa, että kaikki yksikön taholta tehtävä toiminta tapahtuu huomioimalla perheen toivomukset.
- Tiedustella mikä sairaus lapsella / oppilaalla on ja mitä mahdollisia hoitoja hän saa (mikäli vanhemmat ovat halukkaita antamaan tietoa asiasta)
- Keskustella vanhempien kanssa siitä, mitä tietoa annetaan kavereille ja mitä henkilökunnalle.
On tärkeää saada vanhemmat ymmärtämään, että kaverit tarvitsevat jonkinlaista tietoa. Joskus perhe toivoo, että sairaus pidettäisiin salassa, mitä mielihpidettä tulee myös kunnioittaa.
- Mahdolliset vierailut kotona tai sairaalassa sovitaan yhteisesti vanhempien kanssa. Sairaalan lapsen / oppilaan lähimpiä ystäviä tulee erityisesti huomioida.

Henkilökunnalle, oppilashuoltotyöryhmälle ja muille tiedottaminen:

Johtaja / rehtori kutsuu koolle henkilökunnan, oppilashuoltohenkilökunnan ja muut, joiden tulee saada asiasta tietoa. Johtaja / rehtori johtaa kokousta ja kertoo mitä on tapahtunut. Se, joka on ollut yhteydessä perheeseen, kertoo mitä perheen kanssa on sovittu tiedottamisesta yksikköön ja kavereille.

Luokkatovereille tiedottaminen:

Jos perhe niin tahtoo, tiedotetaan kavereille lapsen / oppilaan sairaudesta. Asiasta tiedottaa lastentarhanopettaja / luokanvalvoja mahdollisesti yhdessä terveydenhoitajan kanssa. Ryhmää / luokkaa informoidaan sen jälkeen säännöllisesti lapsen / oppilaan voinnista. Kaverit voivat esim. lähettää kirjeitä tai muita tervehdyksiä sairaalle.

Lastentarhanopettaja / luokanvalvoja, terveydenhoitaja tai kuraattori voi tarvittaessa keskustella kavereiden kanssa siitä mitä on tapahtunut heidän toverilleen.

Keskusteluilla on tarkoituksena tiedottaa ja käydä vuoropuhelua lasten / oppilaiden kanssa sekä näin helpottaa lapsen / oppilaan mahdollista luokkaan paluuta. Keskusteluja voidaan käydä useita kertoja riippuen sairausajan pituudesta.

Muuta:

Sairasta lasta / oppilasta tai huoltajia informoidaan siitä, mitä on päätetty yksikössä ja kuka toimii yhteyshenkilönä. Toiminta / koulutyö ei saa keskeytyä. Tämä on erittäin tärkeää kuntoutumisen kannalta. Lisäksi Perusopetuslain mukaan sairastuneella oppilaalla on yhtä suuri oikeus opetukseen kuin terveillä oppilailla. Rehtorin tai rehtorin nimeämän henkilön tulee keskustella perheen kanssa siitä, missä mitassa oppilas jaksaa ottaa vastaan opetusta.

Päivähoidossa tai esikoulussa oleva lapsi osallistuu toimintaan, mikäli huoltajat katsovat, että he jaksavat ja kykenevät siihen. Jos lapsi / oppilas menehtyy, seurataan toimintasuunnitelmaa: Jos lapsi / oppilas menehtyy äkillisesti ((kappale 6.1.).

9. Vakavat yksikössä tai yksikön ulkopuolella tapahtuneet onnettomuudet, joissa lapset / oppilaat / henkilökunta on ollut osallisena

Tämän tyyppiset onnettomuudet koskevat usein koko yksikköä kovasti. Heti kun yksikköön on tullut tieto onnettomuudesta, tiedotetaan siitä johtajalle / rehtorille, joka taas vuorostaan kutsuu koolle henkilökunnan ja ottaa mahdollisesti yhteyttä kriisiryhmään. Päätetään jatkotoimenpiteistä. Jos lapset / oppilaat ja henkilökunta ovat joutuneet esim. onnettomuuteen linja-autolla tapahtuvan retken aikana, on tärkeää saada henkilökuntaa paikalle hoitamaan tiedottamista yksikön, kotien, poliisin ja mahdollisten muiden viranomaisten välillä.

Henkilökunnalle tiedottaminen:

Johtaja / rehtori kutsuu koolle henkilökunnan informoidakseen lisää asiasta ja toimenpiteistä. Jos onnettomuus on tapahtunut yksikön ulkopuolella, päättää johtaja / rehtori kuka tai ketkä lähtevät onnettomuuspaikalle ja mitä heidän tulee siellä tehdä. On tärkeää, että tällä henkilöllä on matkapuhelin mukanaan, jotta hän voi pitää yhteyttä yksikössä olevaan henkilökuntaan.

Lapsille / oppilaille tiedottaminen:

Lastentarhanopettaja / luokanvalvoja kokoaa kyseisen ryhmän / luokan ja tiedottaa heille tapahtuneesta. Merkitkää ylös keitä on paikalla ja olkaa tarkkaavaisia lasten / oppilaiden voinnin suhteen. Informoikaa johtajaa / rehtoria, joka tarvittaessa ottaa yhteyttä kriisiryhmään. Lapsille / oppilaille annetaan mahdollisuus puhua ajatuksistaan ja tunteistaan ja heille tarjotaan myös mahdollisuutta jäädä koulupäivän jälkeen jonkun henkilökuntaan kuuluvan kanssa. Päivähoitolasten vanhemmille ilmoitetaan asiasta kun he noutavat lapsiaan.

Vanhemmille tiedottaminen:

Levottomille yksikköön soittaville vanhemmille annetaan luotettavaa tietoa, jos sellaista on saatavilla. Vanhemmat, jotka tulevat käymään yksikössä, ohjataan huoneeseen, jossa on yksi tai useampia henkilökuntaan kuuluva vastaamassa vanhempien kysymyksiin. Tarvittaessa järjestetään vanhempainkokous muutaman päivän sisällä.

Yhteys joukkoviestimiin:

Mikäli kuolemantapaus herättää mielenkiintoa joukkoviestimissä, pitää johtaja / rehtori tai joku muu valittu henkilö (päivähoidon johtaja, opetusjohtaja) yhteyttä lehdistöön. Olkaa tarkkoja siitä, että aina suojelette lapsia / oppilaita niin, etteivät joukkoviestimet saa tilaisuutta päästä oppilaiden kanssa kontaktiin. Joukkoviestimillä tulee aina olla johtajan / rehtorin lupa haastattellessaan / keskustellessaan oppilaiden kanssa.

Muuta:

Olkaa tarkkoja kontrolloidessanne lapsien / oppilaiden poissaolon syitä onnettomuuden jälkeisinä lähipäivinä. Keskustelkaa myös ryhmän / luokan kanssa onnettomuudesta. Lasten / oppilaiden tulee saada oikeata tietoa tapahtuneesta ja joskus voi olla hyvä kutsua paikalle poliisi tai muita viranomaisia, jotka voivat antaa heille suoraa informaatiota onnettomuudesta.

10. Henkilökuntaan kuuluvan kuolema

10.1 Henkilökuntaan kuuluva kuolee äkillisesti tai vammautuu vakavasti (koulun ulkopuolella)

Tapahtuma:

Odottamaton kuolemantapaus, tieto vakavasta sairaudesta tai onnettomuudesta. Tieto tulee shokkina henkilökunnalle ja lapsille / oppilaille.

Toimenpiteet:

Henkilö, joka saa ensimmäisenä tietoa tapahtuneesta, ottaa välittömästi yhteyttä johtajaan / rehtoriin, joka puolestaan informoi asiasta henkilökuntaa. Kun kysymyksessä on toisen käden tieto, tulee asian todenperäisyys aina tarkistaa.

Yhteys omaisiin:

Henkilökunnan keskuudessa päätetään kuka ottaa yhteyttä omaisiin (rehtori, kollega). Kaiken tiedon, mitä annetaan yksikön taholta henkilökunnalle ja lapsille / oppilaille tulee kunnioittaa omaisten tahtoa.

Henkilökunnalle tiedottaminen:

Johtaja / rehtori kutsuu koolle henkilökunnan ja informoi tapahtuneesta. Sopikaa mitä tietoa jaetaan eri ryhmille / luokille.

Lapsille / oppilaille tiedottaminen:

Lastentarhanopettaja kertoo tapahtuneesta päivähoitolapsille sellaisella tavalla, että lapset ymmärtävät asian. Jos menehtynyt on luokanvalvoja, tulee asian luokalle kertomaan sellainen opettaja, jonka kaikki yhdessä hyvin tuntevat mukanaan esim. kuraattori. Omat luokanvalvojat kertovat tapahtuneesta koulun muille luokille.

Joukkoviestimille tiedottaminen:

Mikäli kuolemantapaus herättää mielenkiintoa joukkoviestimissä, pitää johtaja / rehtori tai joku muu valittu henkilö (päivähoidon johtaja, opetusjohtaja) yhteyttä lehdistöön. Olkaa tarkkoja siitä, että aina suojelette lapsia / oppilaita niin, ettei joukkoviestimet saa tilaisuutta päästä oppilaiden kanssa kontaktiin. Joukkoviestimillä tulee aina olla johtajan / rehtorin lupa haastatellessaan / keskustellessaan oppilaiden kanssa.

Liputus:

Kun tapahtuneesta on tiedotettu kaikille, nostaa vahtimestari lipun puolitankoon. Voidaan myös sytyttää kynttilä sopivalle paikalle.

Vanhemmille tiedottaminen:

Johtaja / rehtori vastaa siitä, että kaikille vanhemmille / huoltajille ilmoitetaan tapahtuneesta.

Muistohetki:

Muutama päivä kuolemantapauksen jälkeen järjestetään muistohetki, johon voivat osallistua lapset / oppilaat ja henkilökunta niin halutessaan. Seurakunnan pappiin otetaan yhteyttä tarvittaessa. Muistakaa sopia omaisten kanssa muistohetken sisällöstä. Muistohetki voi esim. sisältää johtajan / rehtorin, papin, kollegoiden tai oppilaiden lausumat muistosanat sekä lausuntaa, laulua ja musiikkia.

Hautaus:

Johtaja / rehtori kysyy omaisilta millä tavoin he toivovat kollegoiden /lasten / oppilaiden kavereiden osallistuvan hautajaisiin. Jos omaiset asettuvat myönteiselle kannalle lasten / oppilaiden osallistumisesta hautajaisiin, informoidaan lapsia / oppilaita asiasta. Johtaja / rehtori kirjoittaa, mielellään yhteistyössä omaisten kanssa, kirjallisen kutsun hautajaisiin. Jos lapset / oppilaat osallistuvat hautajaisiin, tulisi ryhmässä keskustella tarkasti siitä mitä hautajaisissa tulee tapahtumaan.

Johtaja / rehtori päättää hautajaiskukista. Hautajaispäivänä vahtimestari nostaa toimintayksikön lipun puolitankoon.

10.2 Henkilökuntaan kuuluva tekee itsemurhan**Tapahtuma:**

Joku henkilökuntaan kuuluva tekee itsemurhan.

Toimenpide:

Menettelytapa on vastaava kuin mitä käytetään lapsen / oppilaan tai joku henkilökunnasta kuolee äkillisesti sairauteen tai onnettomuuden seurauksena. Näin ollen tiedon saanut henkilö ottaa välittömästi yhteyttä johtajaan / rehtoriin, joka puolestaan ottaa yhteyttä omaisiin ja mahdollisesti kriisiryhmään.

Yhteys omaisiin:

Johtaja / rehtori ottaa yhteyttä omaisiin ja hankkii heiltä luvan kertoa kuolinsyystä henkilökunnalle ja lapsille / oppilaille. Itsemurha herättää voimakkaita olemassaolon kysymyksiä elämästä ja kuolemasta, elämän tarkoituksesta, syyllisyydestä ja häpeästä. On tärkeää ajatella perin pohjin miten tieto kuolinsyystä esitetään. Pappi voi tässä yhteydessä olla tärkeä henkilö mukaan otettavaksi ryhmään.

HUOM! Jos omaiset eivät anna lupaa tiedottaa kuolinsyystä henkilökunnalle ja/ tai lapsille / oppilaille, tulee heidän tahtoaan luonnollisesti kunnioittaa.

Kollegoille ja muulle henkilökunnalle tiedottaminen:

Johtaja / rehtori kutsuu koolle kollegat ja muun henkilökunnan ja informoi tapahtuneesta. Tulee sopia, mitä tietoa annetaan eri ryhmille / luokille, tiedon tulee olla omaisten tahtoa kunnioittavaa.

Lapsille / oppilaille tiedottaminen:

Jos menehtynyt on lastentarhanopettaja / luokanvalvoja, tulee asian luokalle kertomaan sellainen opettaja, jonka kaikki lapset / oppilaat yhdessä hyvin tuntevat mukanaan esim. kuraattori. Koulun muille luokille kertoo tapahtuneesta omat lastentarhanopettajat / luokanvalvojat.

Liputus:

Kun tapahtuneesta on tiedotettu kaikille ryhmille, nostaa vahtimestari lipun puolitankoon.

Vanhemmille tiedottaminen:

Jos menehtyneen omaiset ovat sitä mieltä, vastaa johtaja / rehtori siitä, että vanhemmille / huoltajille kerrotaan asiasta.

Muistohetki:

Muutama päivä kuolemantapauksen jälkeen järjestetään muistohetki, johon voivat osallistua lapset / oppilaat ja henkilökunta niin halutessaan. Seurakunnan pappiin otetaan yhteyttä tarvittaessa. Muistakaa sopia omaisten kanssa muistohetken sisällöstä. Muistohetki voi esim. sisältää johtajan / rehtorin, papin, kollegoiden lausumat muistosanat sekä lausuntaa, laulua ja musiikkia.

Hautaus:

Johtaja / rehtori kysyy omaisilta millä tavoin he toivovat kollegoiden /lasten / oppilaiden kavereiden osallistuvan hautajaisiin. Jos omaiset asettuvat myönteiselle kannalle lasten / oppilaiden osallistumisesta hautajaisiin, informoidaan lapsia / oppilaita asiasta. Johtaja / rehtori kirjoittaa, mielellään yhteistyössä omaisten kanssa, kirjallisen kutsun hautajaisiin. Jos lapset / oppilaat osallistuvat hautajaisiin, tulisi ryhmässä keskustella tarkasti siitä mitä hautajaisissa tulee tapahtumaan.

Johtaja / rehtori päättää hautajaiskukista. Hautajaispäivänä vahtimestari nostaa toimintayksikön lipun puolitankoon.

11. Suomessa ja maailmalla tapahtuvat yleiset kriisit

Viime vuosina on sattunut Suomessa ja maailmalla lukuisia katastrofeja ja väkivaltaisuuksia, jotka ovat vaikuttaneet lasten / oppilaiden arkipäivään.

Esimerkkeinä sellaisista katastrofeista ovat terrorihyökkäykset World Trade Centeriä kohtaan USA:ssa, päiväkotitampuminen Ranskassa, kouluampumiset Jokelassa ja Kauhajoella.

Yksiköllä täytyy olla menettelytapa- ja toimintasuunnitelma myös sellaisia tapauksia varten.

Yksikölle tiedottaminen:

Johtaja / rehtori kutsuu koolle henkilökunnan, joka päättää yhdessä minkälaisiin toimenpiteisiin ryhdytään ja miten tapahtuneeseen suhtaudutaan.

Luokille tiedottaminen:

Lastentarhanopettaja / opettava opettaja keskustelee tapahtuneesta ryhmissään. On tärkeää antaa aikaa keskustelulle! Saattaa olla, että lastentarhanopettajalta / opettajalta odotetaan vastauksia kaikkiin ajatuksiin ja kysymyksiin (sekä lasten / oppilaiden ja opettajan itsensä taholta). Lastentarhanopettajan / opettajan tulee asettaa kysymyksiä ja johtaa keskustelua, mutta ei dominoiden. Aikuiset saavat sanoa etteivät tiedä eivätkä ymmärrä ja tuntevat itsensä onnettomaksi surulliseksi samoin kuin lapset / oppilaat. Eräs tapa työstää tapahtunutta on työskennellä kuvien, draaman, kertomuste aineiden ym. välityksellä.

Surupöytä:

Asetetaan esille sopivaan paikkaan valkoisella liinalla peitetty pöytä, jolla on palava kynttilä, kynä ja kirja surunvalitteluja varten. Johtaja / rehtori kirjoittaa ensimmäisen lauseen, esim. ”Me (yksikön nimi) ajattelemme teitä, joita on kohdannut suuri suru.”

Lapsia /oppilaita informoidaan surupöydästä ja että heillä siellä on mahdollisuus osoittaa suruaan kirjoittamalla nimensä tai jonkin tervehdyksen. Kirja mahdollisesti lähetetään kohteena olevaan kouluun. Koulukuraattori tai joku muu on saatavilla keskusteluja varten lähipäivinä, esim. päivystämällä surupöydän läheisyydessä.

Hiljainen minuutti:

Yksikkö noudattaa niitä ohjeita, joita mahdollisesti annetaan kansallisen hiljaisen minuutin pitämiseksi. Hiljaisesta minuutista tiedottaa koulun johtaja / rehtori yksikön kovaäänisen kautta, esim. seuraavalla tavalla ”Kauhean tapauksen johdosta, joka sattui xx, julistan pidettäväksi hiljaisen minuutin. Hiljaisen minuutin aikana tulee jokaisen nousta seisomaan ja me kaikki ajattelemme niitä, joita tapahtunut koskettaa ja joilla on suuri suru. Hiljainen minuutti alkaa nyt... Hiljainen minuutti loppuu nyt.”

Vanhemmille tiedottaminen:

Johtaja / rehtori ilmoittaa koteihin kirjeitse kaikille vanhemmille mihin toimenpiteisiin yksikössä on ryhdytty.

12. Ryhmässä / luokassa keskustelu (debriefing)

Suurien ja vaikeiden monia lapsia / oppilaita koskettavien tapahtumien johdosta, on sopivaa käydä lasten kanssa strukturoitua ryhmäkeskustelua, jossa käytetään ns. debriefing-metodia. Keskustelu tapahtuu ajallisesti lähellä tapahtumaa, mutta ei kuitenkaan samana päivänä. Keskustelu vaatii aikaa usein yli tunnin, jotta siitä olisi hyötyä. Ei ole hyvä, jos keskustelu joudutaan päättämään kesken kaiken ja siksi lapsia / oppilaita tulisikin valmistaa siihen, että keskustelu tapahtuneesta jatkuu seuraavien tuntien aikana. Keskustelun tarkoituksena on kartoittaa mitä on tapahtunut, antaa lapsille / oppilaille mahdollisuus kertoa omista reaktioistaan, kertoa heille, että reagointi ei ole epänormaalia sekä auttaa heitä tukemaan toisiaan.

Keskustelutilaisuuden pitää kaksi lapsille / oppilaille tuttua henkilöä, esim. lastentarhanopettaja / opettaja ja kuraattori. Keskustelua johtavien henkilöiden tulee käyttäytyä rauhallisesti ja antaa lapsille / oppilaille tilaa keskustelussa. On kuitenkin täysin normaalia, että myös keskustelu vetäjä reagoi tunteella ja näyttää omaa suruaan, mutta ei saa olla niin liikuttunut, että lasten / oppilaiden tunteet jäävät taustalle.

Keskustelua johtavan tulee välttää fraaseja kuten ”Minä tiedän miltä tuntuu”, ”Olisi voinut käydä pahemminkin” tai ”Aika parantaa kaikki haavat”.

Sellaiset sanat ovat pilkkaa ja ovat epäsoivia kun kyseessä on todellinen tilanne ja lapset / oppilaat voivat käsittää ne loukkaaviksi ja epämiellyttäväiksi.

Emotionaalisen avun ympärillä olevan ilmapiirin tulisi olla lähinnä huolehtivaa, ymmärtävää, hyväksyvää ja tukevaa. Ryhmäkeskustelu voidaan käydä esimerkiksi seuraavalla neljästä eri vaiheesta koostuvalla tavalla:

12.1 Aloitus

- Lapset / oppilaat ja keskustelun vetäjät asettuvat piiriin niin, että kaikki näkevät toisensa.
- Kertokaa mitä tulee tapahtumaan seuraavan tunnin/tuntien aikana. Painottakaa sitä, että jonkun kuolema, onnettomuus jne. aiheuttavat monenlaisia reaktioita ja on tärkeää, että asioista puhutaan, sillä puhuminen auttaa ymmärtämään mitä on tapahtunut.
- Kertokaa ja painottakaa sitä, että ryhmän / luokan ulkopuolella ei saa kertoa siitä, mitä kaverit ovat sanoneet keskustelun aikana. Saa kertoa sen, mitä on itse sanonut, mutta ei sitä, mitä muut ovat sanoneet.
- Jokainen puhuu omasta puolestaan, kukaan ei puhu toisen puolesta. On täysin normaalia itkeä tai vihastua ja ketään ei saa jälkikäteen kritisoida sanomisistaan tai tavastaan reagoida.
- Kenenkään ei ole pakko sanoa ääneen mitään ryhmässä. Se, joka haluaa, voi istua ihan hiljaa.

12.2 Tosiasiat

- Lastentarhanopettaja / opettaja kertoo onnettomuutta/kuolemantapausta jne. koskevat tosiasiat. On eduksi hankkia tietoa ennen keskustelua niin paljon kuin mahdollista, koska lasten / nuorten tarve saada konkreettista tietoa on suuri. Joissakin tilanteissa voi olla hyvä hankkia paikalle poliisi tai muita henkilöitä kertomaan välitöntä suoraa tietoa.

- Antakaa jokaisen kertoa siitä, miten he saivat tiedon tapahtuneesta – mitä he ovat saaneet tietää, keneltä ja milloin. (”Mikä oli ensimmäinen ajatuksesi kun sait tietää tapahtuneesta?”)
- Lastentarhanopettaja / opettaja voi korjata virheellisyydet ja väärinkäsitykset, koska on tärkeää heti alkuunsa puuttua huhuihin ja väärinkäsityksiin ja korjata ne.
- Jos kyseessä olevasta tilannesta on käsitelty joukkoviestimissä, voidaan käydä läpi lehtileikkeitä. Tämä on tärkeää, koska lehdessä kirjoitettu ei aina ole yhtäpitävää sen kanssa, mitä lapset / oppilaat ovat nähneet tai kuulleet.

12.3 Ajatuksia - reaktioita

- Ottakaa esille kaikki ne reaktiot ja ajatukset, jotka ovat nousseet esille kun he ovat saaneet tiedon jonkun kuolemasta tai onnettomuudesta; kuinka he reagoivat heti tiedon saatuaan, miten he ovat kokeneet asian myöhemmin ja mikä tilanne on juuri nyt.
- Välttää kysymyksiä kuten ”miltä tuntui kun sait asian selville?”, koska se tuntuu vaikeuttavan keskustelua enemmän kuin edistävän sitä. On parempi kysyä ” mikä oli sinun mielestäsi pahinta?”
- Parempi kuin sanoa ”Kyllä, se on normaalia”, on sanoa ”onko joku toinen reagoanut samalla tavalla?”
- Kun lapsi / oppilas on ollut todistamassa kuolemantapausta, on erityisen tärkeää, että hän saa yksityiskohtaisesti kertoa tuntemuksistaan.
- Lapsia / oppilaita voidaan myös kannustaa kirjoittamaan ylös ajatuksiaan tai käyttämään piirustusta ilmaisukeinonaan.
- Voimakkaita tunnereaktioita voi esiintyä ja siksi on tärkeää saada muut lapset / oppilaat mukaan tukemaan ja lohduttamaan sen sijaan, että olisi itse ainoa, joka tukee ja lohduttaa. Toiselle voi antaa tukea pitämällä toisesta kiinni, osoittamalla, että ymmärtää jne.
-

12.4 Neuvonta

- Lastentarhanopettaja / opettaja kokoaa oppilaiden kertomat asiat ja tuo esille yhteneväisyyksiä lasten ajatuksissa ja reaktioissa.
- Kertokaa muista mahdollisesti esille tulevista reaktioista.
- Painottakaa sitä, ettei tarvitse reagoida määrättyllä tavalla ollakseen normaali.
- Voi antaa ohjeita lapsille / oppilaille siitä, että mitä tulisi tehdä, että saisi paremman käsityksen tapahtuneesta, esim. keskustella ystävien ja kavereiden kanssa, käydä hautausmaalla, hankkia lisää tietoa tapahtuneesta, kirjoittaa runoja tai päiväkirjaa, tehdä jotain yhdessä jäljellejääneiden hyväksi.

12.5 Lopetus

- Yhteenveto siitä, mitä on ollut käsiteltävänä ja suunnitelma tulevista tapahtumista..
- Kyselyhetki, mikäli jotain jäi epäselväksi.
- Kannustakaa lapsia / oppilaita ottamaan yhteyttä myöhemmin, mikäli he tuntevat tarvitsevansa puhua lisää asiasta.

Keskustelun aikana tulee keskustelun vetäjän olla erityisen tarkkana siitä, liikuttuuko joku tai jotkut lapsista / oppilaista erityisen voimakkaasti ja huomioi tällaiset lapset myöhemmin erikseen.

Myös vanhempia tulee informoida siitä, että heidän lapsensa ryhmässä / luokassa on järjestetty debriefing-tilaisuus.

13. Rituaalien käyttö

Rituaalit ovat vaikeissa tilanteissa tärkeitä. Rituaalit tekevät mahdolliseksi ilmaista tunteita suoraan ilman, että tarvitsee käyttää monia sanoja. Rituaalit tekevät epätodellisen todelliseksi ja tasoittavat mielikuvitusta. Muistohetken pitäminen, onnettomuuspaikalla käynti, lipun nosto puolitankoon ja hautajaisissa mukana olo voivat auttaa. Rituaalit ovat hyväksi reaktioille ja käynnistävät surutyön. Ne toimivat siltana tilanteesta toiseen ja antavat mahdollisuuden hyvästellä. Rituaalit auttavat meitä myös muistamaan. Rituaalit vahvistavat tunnetta, että meitä on monta yhdessä ja että on ympäristön tuki. Rituaalit ovat lisäksi symbolikieli, joka auttaa meitä ilmaisemaan tunteita, joita voi olla vaikea näyttää. Muistohetki lapsen / oppilaan tai henkilökuntaan kuuluvan kuoleman muistoksi on esimerkki tilaisuudesta tuoda julki ja ilmaista ryhmän surua.

Kuolemantapaus tulee monta kertaa hyvin odottamatta ja yllättäen ja silloin voivat yksinkertaiset käytännön tehtävät osoittautua vaikeiksi toteuttaa.

Siksi on tärkeää, että yksikössä on ns. kriisilaatikko, jossa on koottuna tarvittava materiaali; valkoinen liina, kynttilöitä, kynttilänjalka, tulitikkuja, kukkamaljakkoo, valokuvakehys, sopivaa musiikkia, runoja, nenäliinoja, surukirja ja kyniä.

Kriisilaatikkaa säilytetään johtajan / rehtorin kansliassa.

14. Ajateltavaa kriiseistä

- Huhut ovat usein pahempia kuin todellisuus
- Kaikkien, joita kriisi on kohdannut, tulee saada tietää totuus
- Nuoret ja aikuiset yleensä reagoivat aika samalla tavalla suruun
- Ottakaa huomioon lasten / oppilaitten mielipiteet
- Älkää lähettäkö oppilaita aikaisemmin kotiin kuolemantapauksen johdosta
- Yrittäkää niin pian kuin mahdollista palata työhön, rutiinit ovat hyviä
- Jos lapsi / oppilas on kuollut, tarvitaan usein monia keskusteluja ryhmässä pidemmän ajan
- Se, joka auttaa, tarvitsee myös itse apua
- Pojat siirtävät enemmän syrjään ajatuksiaan tapahtuneesta. Pojat yleensä kirjoittavat mieluummin kuolemantapauksesta kuin puhuvat siitä
- Tytöt itkevät enemmän, ovat pelokkaampia ja levottomampia ja heillä on suurempia keskittymisvaikeuksia
- Tytöt saavat enemmän apua ystäviltä ja he puhuvat enemmän kotona
- Kriisien yhteydessä edustaa aikuinen aina auktoriteettia ja turvatekijää. Tukea ja apua tulee tarjota vaikka oppilas ei pyydäkään sitä.

Ehdotus kirjallisuudeksi

- Andersson M. & Ingemarsson K. (1994): Kris och katastrof – en handbok för skolan
Böge Per & Jes Dige (2006) : Möta barn i sorg – handlingsplan för skola och förskola
Börjeson B. & A. Cederström m.fl. (1979): Barn i kris
Dyregrov Artle (1994): Beredskapsplan för skolan
Dyregrov Artle (1995): Att ta avsked
Killén Kari (1999): Svikna barn – om bristande omsorg och vårt ansvar för de utsatta barnen
Magnusson Ulla (2010): Handledning vid kris i förskolan
Nyström Maria (2003): Vård och omsorg vid psykiska funktionshinder
Raundalen Magne & Schultz Jon-Håkon (2010): Kan vi prata med barn om allt?
Sjöqvist Suzanne (2005): Du är hos mig ändå
Tegern Gunilla m.fl (2003): Ungdomars tal och tankar om självmord
Wagelin-Challis Sven: Vi tänker på dig, farfar (sagobok)

Liite 1

Yhteystiedot

Kunnan vaihde 7850 111
Rolf Sundqvist, opetusjohtaja, 7850 250
Catarina Herrmans, päivähoiton johtaja, 7850 201

Sosiaali- ja terveystieteiden kriisiryhmä, 7861 111

Anne Lillsunde, Psykologi, koordinaattori
Jenny Westerlund, psykologi
Hans-Christer Lagnäs, sairaalapastori
Kristina Niemi-Nikkola, sairaanhoitaja
Camilla Forsander, psykologi
Jenny Löfstedt Häggblom, psykologi

Muita tärkeitä yhteystietoja:
Yleinen hätänumero 112

Terveyskeskuksia:

Pännäisten vastaanotto 7861 690
Ähtävän vastaanotto 7861 630
Kolpin vastaanotto 7861 660
Purmon vastaanotto 7861 670
Sandsundin vastaanotto 7861 720 tai 7861 721
Malmin päivystys 7861 111

Liite 2

Malli kirjeestä, joka sisältää tiedon siitä, että jotain traagista on tapahtunut koulussa
(Käytetään ainoastaan kouluissa)

Pedersören kunta x.x 2012

Kodeille

Koulu on ottanut tänään vastaan suruviestin. Eräs koulumme oppilas on kuollut äkillisesti onnettomuudessa.

Olemme tänään tiedottaneet oppilaille tapahtuneesta heidän omista ryhmissään. Päivän aikana on opettaja keskustellut tuntien ja välituntien aikana tapahtuneesta oppilaiden kanssa.

Luokkatoverit ja opettajat tuntevat suurta surua ja on tärkeää puhua tapahtuneesta sekä muistaa hyvää ystävää. On tärkeää, että kaikki saavat tilaisuuden ilmaista mitä tuntevat mikäli niin haluavat. Koulussa järjestetään muistohetki huomenna. Meidän mielestämme on tärkeää, että te siellä kotona tiedätte mitä on tapahtunut. Tällainen tapahtuma herättää monia erilaisia reaktioita, ajatuksia ja tunteita, joista on tärkeä puhua.

Huomenna on mahdollisuus niiden oppilaiden, jotka tuntevat syvästi järkyttyneensä, keskustella koulun kuraattorin / kriisiryhmän edustajan / seurakuntapastorin kanssa. Jos joku perheestänne haluaa ottaa yhteyttä jonkun meidän kanssa täällä koululla, olette luonnollisesti tervetulleita tapaamaan meitä.

Rehtorin nimi

Esimerkki siitä, miten voi muotoilla kirjeen oppilaille, joita on kohdannut traaginen tapahtuma

Sinulle, jota on kohdannut X

Olet ottanut vastaan suruviestin. Kaikki reagoivat yksilöllisesti sellaisessa tilanteessa. Tällaisen tilanteen yli pääseminen voi kestää hämmästyttävän kauan. Tavallisia tunteita voivat olla levottomuus, itkuisuus, fyysinen huonovointisuus ja murheellisuus. On myös mahdollista että tunnet syyllisyyttä ja katkeruutta. Tällaisissa tilanteissa ovat tavallisia epätodellisilta ja itsestä vieraalta tuntuvat tunteet.

On tärkeää, että puhut niistä tunteista mitä sinulla on sekä kotona että ystäviesi kanssa. On tavallista kokea tarvetta puhua tapahtuneesta tai tunteistaan yhä uudestaan ja uudestaan. Koulussa voit hakea tukea koulukuraattorilta (nimi), terveydenhoitajalta (nimi) tai joltain opettajalta, johon erityisesti luotat.

Jos haluat puhua tapahtuneesta tai jos sinulla on kysymyksiä, ota yhteys (Keneen?) puh. xxx.

Rehtorin tai opettajan nimi